

Lessuggesties bij *Slapen vissen?*

Over het boek:

Jette is net jarig geweest. Ze is nu tien jaar. Tien! Haar kleine broertje Emiel niet: die blijft voor altijd zes. Hij was zo ziek dat de dokters hem niet konden genezen.

Boven Jette hangen donkere wolken van woede en verdriet. Al zijn er ook fijne herinneringen: aan de vakantie samen met hun ouders, aan de pizzahemel, aan hoe ze begrafenisje speelden. Want Emiel vergeten: dat nooit.

Jette vraagt zich af hoe het leven verder moet, zo zonder Emiel. En eigenlijk zou ze ook wel willen weten waarom de zon zo heet is, of wormen verkouden kunnen zijn en wat er met je gebeurt als je doodgaat. En: slapen vissen eigenlijk?

Over de auteur:

Jens Raschke is als schrijver, dramaturg en regisseur verbonden aan onder meer het Kinder- und Jugendtheater in Kiel. Voor zijn werk ontving hij de Nederlands-Duitse jeugdtheaterprijs en de Duitse kindertheaterprijs. In 2012 maakte hij de toneelmonoloog *Schlafen Fische?*, waarvoor hij de Mülheimer Kindertheaterprijs toegekend kreeg. Daarop vroeg zijn Duitse uitgeverij hem het verhaal ook in boekvorm uit te brengen. *Schlafen Fische?* is inmiddels in meer dan tien talen vertaald.

Over de illustratoren:

Ingrid (Essen, 1953) en Dieter (Oschersleben, 1947) Schubert maken al meer dan dertig jaar samen prentenboeken. Toch vallen ze niet in herhaling: steeds weer maken ze nieuwe prachtige prentenboeken die blijven verrassen.

De prentenboeken van het illustratorenduo kenmerken zich door anekdotische-naturalistische aquareltekeningen, soms subtiel en met veel details zoals in *Monkie*, soms paginagroot en vol nuance als in *De paraplu*. Wie goed oplet, herkent verwijzingen naar klassieke schilderkunst en andere visuele grapjes. Die worden door beide illustratoren bedacht, in een precies proces van het bedenken van een verhaal voor een nieuw boek, het maken van schetsen en uitvoerig overleggen welke tekening het beste overkomt. Maar wie nou precies wat maakt, is een goed bewaard geheim.

Niet alleen in Nederland zijn er vele fans van de Schuberts, de miniheks op discoschoenen en de norske zeerover met watervrees vonden hun weg naar kinderkamers overal ter wereld. De prentenboeken bereiken vooral grote oplagen in onder meer Duitsland, Frankrijk, Scandinavië, Amerika, Japan en China.

Lessuggesties bij: algemene vorming, handenarbeid, taal, muziek

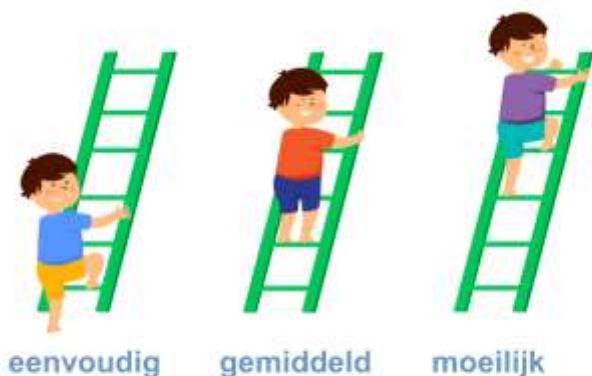
Thema's: afscheid, overleven, overlijden en dood

- Doelgroep:** *Slapen vissen?* is bedoeld voor kinderen van 9 jaar en ouder. De lessen zijn geschikt voor kinderen vanaf groep 5 van de basisschool
- Tijdsinvestering:** Afhankelijk van de gekozen opdrachten variërend van een half uur tot een lessencyclus van enkele lessen
- Uitvoering:** Klassikale start, vervolginvulling zowel individueel als in groepjes mogelijk, klassikale afsluiting

- A- Inleiding: U toont de omslag van *Slapen vissen?* en laat uw leerlingen reageren op de omslag. Wat valt hen op? Wijs eventueel zelf op het dichte oog van de vis en vraag wat er aan de hand zou kunnen zijn. Leid het gesprek in de richting van overlijden en bespreek nu het onderwerp van het boek.

Slapen vissen? leent zich zeer voor voorlezen maar weest u zich ervan bewust dat dit heftige reacties kan oproepen. Deze reacties kunnen ook verborgen zijn.

- B- Uitvoering: Maak een selectie uit één of meer van de volgende opdrachten en leid deze in bij de leerlingen.

Mogelijkheid 1: Vissen knutselen

Er zijn vele manieren om vissen te knutselen. Kies er één of meerdere uit van internet die passen bij het niveau van uw leerlingen en laat deze maken.

Enkele voorbeelden:

- Laat de relatief eenvoudige vissenvorm van de omslag van het boek op een gekleurd vel papier natekenen en het dan beplakken.
- Vouw een vel A-4 papier dubbel en teken slechts de bovenste helft van de vis op een manier dat de vouw het midden (de doorsnede) van de vis aangeeft. Knip vervolgens de vis uit het dubbelgevouwen vel en knip de buik vanaf de vouw in tot ongeveer anderhalve centimeter van de bovenste rand. De aan de zijden losgeknipte stroken kunt u nu om en om uitvouwen zodat u een 3D-knutselvis krijgt.

Mogelijkheid 2: Lespakket over de dood

Als *Slapen vissen?* is uitgekozen vanwege een trieste gebeurtenis in de klas of in de leefwereld van één of meerdere van uw leerlingen, kunt u er voor kiezen om gebruik te maken van het lespakket *doodgewoon in de klas*.

Deze is vooral geschikt voor de hoogste groepen van de basisschool maar eventueel ook aan te passen voor jongere doelgroepen.

In dit verband wellicht interessante links: [hier](#) en [hier](#)

Mogelijkheid 3: Een brief aan iemand die is overleden

Bijna iedereen kent wel iemand die is overleden. Soms een opa of oma, soms een ouder, iemand uit de kennissenkring. Organiseer een kringgesprek waarin het overlijden van een dierbare centraal staat en vraag of er iets is dat je diegene nog graag zou willen zeggen. Laat uw leerlingen vervolgens een brief schrijven aan de dierbare om hem of haar dit op papier over te brengen.

Mogelijkheid 4: liedjes

Wanneer er in het leven ernstige dingen voorvallen, ervaren veel kinderen troost bij het luisteren van muziek. Over het verlies van een geliefde en/of over de dood zijn veel geschikte liedjes beschikbaar. Enkele voorbeelden:

- Kinderen voor [kinderen](#):
- Kinderen voor [kinderen](#):
- Sesamstraat- [Ernie](#):

U kunt één of meer van deze liedjes onderdeel maken van uw les.

Mogelijkheid 5: kringgesprek

Bespreek emoties en omgaan met verdriet – huilen mag, boos zijn mag. Maak hierbij gebruik van tips van deskundigen. Die vindt u bijvoorbeeld [hier](#).

Mogelijkheid 6: Cliniclowns

Cliniclowns zijn bedacht om afleiding te bezorgen aan kinderen in het ziekenhuis. Afleiding maakt dat er even niet wordt gedacht aan het moeilijke van ziek zijn.

Maak met uw klas een programma met liedjes en toneelstukjes, bedoeld om mensen op te vrolijken en onderzoek de mogelijkheid om dit op te voeren, bijvoorbeeld op uw eigen school, bij een zieke leerling, in een verzorgingstehuis.

Mogelijkheid 7: een stuwdam maken in een waterbak

Heeft u de beschikking over een waterbak op uw school? Laat uw leerlingen dan, net als Jette en Emiel uit *Slapen vissen?*, een stuwdam maken. Natuurlijk moeten de kinderen eerst zelf opzoeken waarvoor een stuwdam dient.

Mogelijkheid 8: een kaart tekenen voor de familie

Ontwerp een kaart voor nabestaanden van iemand die is overleden en schrijf er een mooie boodschap op.

Mogelijkheid 9: Maak een troostboom

Als uw leerling, uw klas of uw school te maken heeft met een trieste gebeurtenis kunt u met uw klas een troostboom maken.

Daarvoor ontwerpt u op een groot vel papier een boomvorm met een wijd vertakte boomkruin. Laat uw leerlingen vervolgens op post-its (in kreten) schrijven hoe ze zich

voelen, wat ze kwijt willen, wat ze misschien niet kunnen zeggen maar wel schrijven. Voor deze post-it's zoeken ze zelf een plaatsje in de boom.

Laat uw leerlingen zoveel mogelijk vrij in hun reacties. Bespreek eventueel de reacties onder vier ogen, niet centraal in de klas.

Voorbeelden van troostbomen vindt u op *Pinterest*.

Mogelijkheid 10: emotiewolken

Jette tekent emotiewolken: Woedende, waaruit dikke donkere woededruppels lekken (bladzijde 34 en bladzijde 42) en later wat lichtere op bladzijde 50 en 51.

Toon ze uw leerlingen en laat hen nadenken over de vraag: *welke kleur voel je je?* Bespreek waarom ze zich zo voelen en laat hen hun wolk tekenen en kleuren of op een andere manier knutselen.

Mogelijkheid 11: een gedenkpotje maken.

Geef uw leerlingen een leeg glazen potje van jam of appelmoes. Laat hen van het glazen potje een gedenkpotje maken met een waxinelichtje erin. De buitenkant van het potje kan worden versierd met schelpen, plakplaatjes, touwtjes, gedroogde bloemetjes, enz. Onder in het potje komt wat (schelpen)zand of aarde.

Mogelijkheid 12: Een herinneringencollage maken

- Deze suggestie werkt niet alleen bij het verlies van een dierbare maar ook bij het afscheid van de basisschool of van een schooljaar. Maak een herinneringencollage waarin op een plat vlak (groot vel papier) herinneringen, foto's, stukjes tekst en muziek en dergelijk worden geplakt. Dit kunt u ook digitaal doen, bijvoorbeeld op een pagina van de website van uw school.

Mogelijkheid 13: vlinders vouwen

- Vouw met uw klas een verzameling vlinders met behulp van allerlei kleuren papier. Hang bijvoorbeeld een stuk visnet in uw lokaal en verspreid daar de vlinders in. U kunt ze natuurlijk ook aan touwtjes (elastiekjes)

ophangen of op een prikbord bevestigen. Op [deze](#) link kunt u zien hoe u ze, redelijk eenvoudig, maakt.

C- Afsluiting: een heftig onderwerp als de dood vraagt in een klassensituatie om veel zorgvuldigheid en tijd. Emoties kunnen op elk willekeurig moment naar boven komen. Hou daar rekening mee.

Tegelijk is het goed om een 'eindpunt' te hebben voor een project over dit onderwerp. U kunt een dergelijk eindpunt creëren door bijvoorbeeld de kaarten uit *mogelijkheid 8* te verzamelen en naar de familie te brengen. U kunt ook de gedenkpotjes van *mogelijkheid 11* na een tijdje mee naar huis geven. Verder kunt u afsluiten door te wijzen naar het slot van *Slapen vissen?* (bladzijden 50 en 51). Daarin zie je dat de wolken er nog steeds zijn maar ook aldoor wat lichter worden. De tekst maakt duidelijk hoe Jette de dood van haar broertje langzaam een plaatsje geeft. Als u dit heeft voorgelezen, houd dan nog eens een klassengesprek om duidelijk te maken dat Jette haar broertje niet vergeet, ook al kan ze soms weer lachen. En er is niets mis met af en toe huilen en af en toe vrolijk zijn.